

Izstāžu cikls

„Cēsu bibliotēkai 100”

Bibliotēkas vēsture Cēsu pilsētas un
Latvijas vēstures kontekstā

2019

„Pirmie 25” (1919–1944)

Cēsu bibliotēkas mājvietas 100 gados

Pils iela 6

Cēsu pilsētas bibliotēka 1919–1929

Raunas iela 12

Cēsu pilsētas bibliotēka 1929–1935
Cēsu Bērnu bibliotēka 1955–2010

Rīgas iela 7

No 1935. līdz 1954. gadam – Cēsu pilsētas bibliotēka, vēlāk – Cēsu apriņķa bibliotēka un Cēsu rajona bibliotēka
Cēsu Bērnu bibliotēka 1950–1952

Vaiņu iela 9/11

Cēsu rajona bērnu bibliotēka 1952–1955

Raunas iela 1

No 1954. gada – Cēsu rajona bibliotēka, vēlāk Cēsu rajona centrālā bibliotēka, tagad – Cēsu Centrālā bibliotēka
Ēkas renovācija 2012–2014

Raunas iela 2

Cēsu Centrālā bibliotēka 2012–2014

Kādreiz un tagad

„Gogoļa bibliotēka” Rīgas ielā 23, Cēsīs

„Jauniešu māja” Rīgas ielā 23
2019. gadā

1902. gada 17. februārī ar Vidzemes gubernatora atļauju Cēsīs dibināta bibliotēkas biedrība krievu rakstnieka Nikolaja Gogoļa vārdā.

1908. gadā Cēsu pilsētas valde ierosināja N. Gogoļa biedrībai bibliotēku atdot pilsētai, pārvēršot to par bezmaksas tautas bibliotēku. Biedrība ierosinājumu nepieņēma.

No 1914. gada N. Gogoļa bibliotēkas biedrība īrēja telpas Cēsu Viesīgās biedrības namā Raunas ielā 12.

1917. gada rudenī bibliotēkas biedrība tika likvidēta, bet bibliotēkas grāmatas – atstātas, un vēlāk tās pārņēma Cēsu pilsētas bibliotēka.

Kopš tā laika rakstnieka N. Gogoļa vārdā nosauktā bibliotēkas biedrība uzskatāma par tiešu Cēsu bibliotēkas priekšteci.

Cēsu pilsētas bibliotēka Pils ielā 6
20-tajos gados

Cēsu zonālais Valsts arhīvs 2018. gadā

Bibliotēka šajā namā atradās no 1919. līdz 1929. gadam.

Bibliotēkas telpu plāns Pils ielā 6, otrajā stāvā.
Lasītava atradās vietā, kur šobrīd atrodas
Cēsu zonālā Valsts arhīva lasītava.

„Bibliotēkas telpas glītas, sienas dekorētas latvju rakstiem un mākslinieku portretiem.”

„Cēsu Avīze” Nr.85 (1928)

20-to gadu sākumā grāmatu
izsniegšanas-pieņemšanas vietu
bibliotēkā sauca par „grāmatnīcu”,
bet lasītavu – par „lasāmu galdu”.
Reklāmas lapas iespiestas K. Dūņa
un R. Jēpes tipogrāfijās Cēsīs.

Pilsētas
grāmatnīca
un lasāms galds

Pils ielā Nr. 6, otrā stāvā.

Atvērta:

Svētdienās no 9–11,
darba dienās no 12–1 un no 4–7.

Slēgta:

Katra mēneša 3. datumā un svētku dienās.

Uz veetas lasīšanai — laikraksti, žurnāli un
grāmatas bez maksas;
uz māju — mājticēm bez maksas, mācības iestāžu audzēk-
ņiem un kareivjiem 40 sant., pārējiem
60 sant. mēneši.

Pilsētas grāmatnīca
un
lasāms galds

latviešu, vācu, krievu, franču, angļu
un citās valodās.

Pils ielā Nr. 6, otrā stāvā.

Atvērta:

svētdienās no 9-11,
darba dienās no 12-1 un no 4-7.

Slēgta:

Katra mēneša 3. datumā
:- un svētku dienās. :-:

Uz vietas lasīšanai — laikraksti, žurnāli un grāmatas bez maksas;
uz māju — mājticēm bez maksas, mācības iestāžu audzēk-
ņiem un kareivjiem 40 sant., pārējiem 60 sant. mēneši.

Cēsu pilsētas bibliotēka

Tālrūnis 104. Pils ielā 6. Tālrūnis 104.

Atvērta darba dienās no 12—1 un no 4—7.

Grāmatas latviešu, krievu, vācu un citās valodās.

Bagātīga jaunāko latviešu izdevumu izvēle.

Pārī par 15.000 sējumu.

Abonēšanas maksa 60 sant. mēn., skolniekiem un kareivjiem
40 sant. mēn. Māzturīgi abonēšanas naudu nemaksā.

Informācija publicēta izdevumā „Cēsu un apkārtnes
VADONIS ar Cēsu pilsētas plānu” uz pēdējā vāka.
Iespiesta Dūņa tipogrāfijā Cēsīs 1928. gadā.

Cēsu Viesīgās biedrības nams
Raunas ielā 12 1930. gadā

Vidzemes koncertzāle „Cēsis” 2019. gadā

Bibliotēka šajā namā darbojās no 1929. līdz 1935. gadam.

Cēsu vecais rātsnams
Rīgas ielā 7 30-to gadu sākumā

Tagadējais Biedrību nams
2018. gadā

Pilsētas bibliotēka šajā namā atradās no 1935. līdz 1954. gadam.

Valņu un toreiz Jaunās ielas stūris

Valņu un Kases ielu krustojums
2019. gadā

Cēsu pilsētas dome 1939. gadā iecerēja uzcelt modernu jaunbūvi, kur būtu viesnīca, aptieka un bibliotēka. Būvlaukuma sagatavošanai nojauca veco ēku Rīgas un Jaunās (tagad Kases) ielas stūrī, tur esošo puķu un augļu kiosku pārveda uz tirgus laukumu. Paredzēja nojaukt arī ēkas starp Rīgas, Valņu un Jauno ielu. Iespējams, satraukums par kara sākumu 1939. gada 1. septembrī un baltvācu repatriācijas lietu kārtošana piespieda pašvaldību pievērsties citiem saimnieciskiem darbiem.

Galvenie notikumi 25 gados

1919

Jūlijā tiek pieņemts lēmums par pilsētas bibliotēkas izveidi. Tiek uzsākts darbs pie Cēsu pilsētas bibliotēkas veidošanas.

1. oktobrī Cēsu pilsētas bibliotēka sāk darbu Pils ielas 6. nama 2. stāvā.

*Cēsu Pilsētas Bibliotēka. Deļz
komunistu aiseekšanas weenā no pirmām
Pilsētas Domes sehdēm tapa peenemts lehz
mums — nodibinat Pilsētas Biblioteku,
nemot tai par pamatu bijušās Gogota biblio-
tekas grahmatas, kuras wehl Zehfis efofchee
minetas bibliotekas beedri un waldes lozefti
weenbalgi nodewa pilsētas ihpaščumā.*

1920

1. janvārī Cēsu pilsētas bibliotēkā atver lasītavu.

1922

Gada nogalē Cēsu pilsētas valde bibliotēkā veic revīziju – bibliotēkas darba izvērtēšanu. Revīzijas komisijas locekļi J. Krūmiņš un A. Kēze protokolā atzīmē, ka lasītavas paplašināšanai vajadzētu galdu, solus un „apmeklētāju cepuru pakāršanai uzkarāmo”.

1923

Cēsu pilsētas bibliotēka no Kultūras fonda saņem Ls 1000 (50 000 rbļ.) lielu pabalstu jaunu grāmatu iegādei.

1924

Cēsis un Valmiera daļa pirmo vietu starp Latvijas pilsētu bibliotēkām grāmatu skaita ziņā uz vienu iedzīvotāju, kas bija 1,6 sējumi.

No Kultūras fonda bibliotēkas Cēsu pilsētas bibliotēkai tiek piešķirtas 555 grāmatas.

1925

Janvāra beigās bibliotēkā tiek ierīkots telefons. Abonenta Nr. 104 (attēlam ilustratīva nozīme).

1927

Cēsu pilsētas bibliotēkā pakāpeniski sāk ieviest kartīšu katalogu.

1928

Kā ziņo laikraksta „Cēsu Avīze” 22. decembra numurs – Pilsētas bibliotēkā Pils ielā 6 no lielā grāmatu svara draud ielūzt grīda.

Laikraksta „Cēsu Avīze” 5. janvāra numurā tiek ziņots, ka no bibliotēkas grāmatu svara ielūzuši griesti.

1929

No 17. marta Cēsu pilsētas bibliotēka atrodas Viesīgās biedrības namā Raunas ielā 12. Bibliotēkas krājumam tiek pievienots Viesīgās biedrības likvidētās bibliotēkas 726 sējumu lielais fonds.

Ar plašām svinībām tiek atzīmēta bibliotēkas pastāvēšanas 10 gadu jubileja.

1932

Cēsu Amatnieku biedrība pilsētas valdei par Ls 1000 pārdod savu 662 sējumu lielo bibliotēku, kas nokļūst Cēsu pilsētas bibliotēkas rīcībā.

1934

25. februārī bibliotēkā viesojas Rīgas Skolotāju institūta direktors doc. Ludvigs Ernests Bērziņš (attēlā). Viņš ir patīkami pārsteigts par plašo un labi iekārtoto abonementu (grāmatnīcu) un mākslas darbiem – skulptūrām un gleznām – izrotāto lasītavu.

Jūnijā Cēsīs, arī bibliotēkā, viesojas arhibīskaps Teodors Grīnbergs.

1935

No 16. novembra Cēsu pilsētas bibliotēka atrodas Rīgas ielā 7, bijušajās pilsētas valdes telpās.

1936

Gada nogalē bibliotēka Rīgas ielā 7 tiek pievienota telefonu tīklam. Abonenta Nr. 223.

1937

Gada pirmajā pusē bibliotēka saņem ziedojumu – grāmatas un žurnālus no A. Zandersones, Dr. H. Šuberta, L. Ottosona, K. Lietiņa.

1938

Gada sākumā Cēsīs draudoši palielinājies žurku skaits, tās nodarījušas postījumus arī Cēsu bibliotēkā.

1940

Sakarā ar Padomju okupāciju pēc 21. jūnija bibliotēkā notiek plaši krājuma pārskatīšanas un pārkārtošanas darbi atbilstoši padomju nomenklatūrai.

Bibliotēka iesaistās vēlēšanu kampaņā.

Bibliotēkā tiek uzsākts masu darbs.

1941

Aprīļa vidū Cēsu bibliotēka iekārto grāmatu stendu kino „Metropol” telpās Vaļņu ielā padomju armijā jauniesaukto karavīru pasākumiem.

Jūlijā atkal seko politiskās varas maiņa, notiek Latvijas vācu okupācija – bibliotēka cenšas atjaunot zaudēto grāmatu fondu. Daudzas vērtīgas grāmatas tiek atrastas Cēsu Čekas mājas pagalmā kaudzē (attēlam ilustratīva nozīme).

11. novembra laikrakstā „Tālavietis” minēts, ka 15. oktobrī Cēsu bibliotēkā atjaunota grāmatu izdošana lasītājiem.

1943

Jūlijā Cēsu bibliotēka Dziesmu svētku izstādei Cēsu vēstures muzejā dāvinājusi vai aizdevusi 21 eksponātu.

23. jūnijā laikrakstā tiek ievietots paziņojums par grāmatu izsniegšanas pārtraukšanu vasaras periodā.

1. jūlijā Cēsu bibliotēkas pārzinis A. Brutāns svin 25 gadu darba jubileju kā bibliotēkas vadītājs.

1944

Septembrī/oktobrī, nostiprinoties padomju varai Latvijā, tiek uzsākta visa krājuma pārklasifikācija, kas balstīta uz krievu bibliogrāfa Ļeva Tropovska izstrādātās Bibliotekārās un bibliogrāfiskās klasifikācijas (BBK) sistēmas (būtībā Universālā decimālā klasifikācija (UDK), bet pārstrādāta, lai izceltu marksisma-ļeņinisma darbus). Īsāk sakot, tika reorganizēts bibliotēkas darbs pēc padomju masu bibliotēku parauga.

Darbinieki

Augusts Brutāns

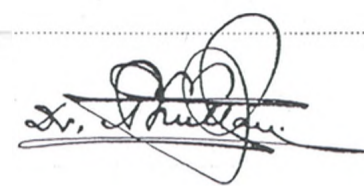
(1893–1967)

ārsts, režisors, bibliotekārs un sabiedriskais darbinieks

Augusts Brutāns, 1924. gads

Bibliotēkas pārzinis:

- Dzimis 1893. gada 19. augustā Cēsīs. Sieva – māksliniece Milda Kalniņa Brutāne.
- Mācījies gan Cēsu Millera pilsētas skolā, gan Cēsu reālskolā. Beidzis Valkas vidusskolu. Studējis Tērbatas universitātē, bet ārsta grādu ieguvis Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātē.
- Bibliotekāra iemaņas apguvis Tartu Universitātes un studentu korporācijas „Letonija” bibliotēkā.
- **1919. gadā izveidojis Cēsu pilsētas bibliotēku, ko vadījis līdz 1947. gadam.** Būdams Cēsu pilsētas bibliotēkas pārzinis, A. Brutāns savas zināšanas šajā specialitātē papildinājis ar attiecīga satura literatūru, kā arī to darījis, apceļojot lielākās Vakareiropas bibliotēkas.
- Bibliotēkas pārziņa darbs bija sabiedriska nodarbošanās paralēli A. Brutāna pamatprofesijai – ārstam.
- Kā ārsts viņš darbojies gan dažādās biedrībās un organizācijās, gan pieņēmis pacientus privātp praksē un Cēsu pilsētas slimnīcā.
- Miris 1967. gadā, apglabāts Cēsīs, Meža kapos.

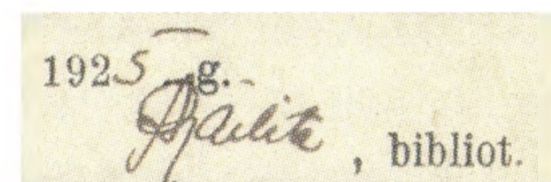
Augusts Brutāns mīlēja arī teātri, bijis aktieris, vēlāk – arī Cēsu Amatnieku biedrības teātra režisors vairākām lugām, piemēram:

- R. Blaumaņa lugām „Skroderdienas Silmačos” (1928), „Trīnes grēki”, „Pazudušais dēls” (1932, 18.nov. sakarā ar Valsts svētkiem), „Ļaunais gars” (1933);
- Cēsu teātra sezonas atklāšanas izrādei Baha un Arnolda lugai „Šnuki, es traka palieku...”. Lugas īstais nosaukums „Taupības kurators” (1932);
- 3 cēlienu komēdijai „Ģimenes tēva likstas jeb nogurušais Teodors” (1932);
- V. Zomberga komēdijai „Mākslīgais zīds” (1933) u.c.

Alvine Gailīte

(1891–1977)

bibliotekāre

- **Bibliotēkā strādājusi no 1919. gada kā vecākā bibliotekāre.** Aizvietoja A. Brutānu atvaļinājumu laikā.
- Varētu teikt, ka A. Gailīte praktiski dzīvoja bibliotēkā, jo viņai tika ierādīts pašvaldībai piederošs dzīvoklis blakus bibliotēkas telpām.
- Darbu pārtraukusi 1932. gadā; kā viens no iemesliem darba attiecību pārtraukšanai presē ir ticis minēts A. Gailītes nepietiekamā izglītība – pabeigta tikai pagastskola.
- Pēc tā laika presē publicētās informācijas noprotams, ka A. Gailīte bijusi tuvās attiecībās ar žurnālistu Jāni Tormani, kurš īsu brīdi Cēsīs izdeva laikrakstu „Cēsu Nedēļa” (1932–1934), sarakstījis romānu „Lāsti” (1930), studiju par dzejnieka E.Treimaņa-Zvārguļa dzīvi un daiļradi „Edvards Treumanis” (1933) u.c.
- Mirusi 1977. gada 2. martā, apbedīta Cēsīs, Meža kapos.

Kristīne Bērziņa

bibliotēkas apkalpotāja (apkopēja)

- **Kristīne Bērziņa bibliotēkā nostrādājusi vairāk nekā 10 gadus – no 1922. gada oktobra līdz 1933. gada jūnijam –**, taču aizgāja no darba bibliotēkā, jo atrada labāk atalgotu darbu.

Aleksandra Punka

(?-1977)

bibliotekāre

Aleksandra Punka ap 1946.-1947. gadu

- **Bibliotekāre Aleksandra Punka bibliotēkā strādājusi no 1923. gada līdz 1948. gada martam.**
- Pēdējos darba gadus bijusi vecākās bibliotekāres amatā.
- Bijusi aizsardze (1936. gadā beigusi Aizsargu organizētos pirmās palīdzības kursus).
- Mirusi 1977. gada 10. decembrī, apglabāta Cēsīs, Meža kapos.

*Bibliotekāre mirst
viņo urdeimā parakstos
A. Punka
bibliot. pal.*

Arnolds Berkholcs

(1906-1975)

bibliotekārs, ērģelnieks, mūzikas skolotājs, komponists, diriģents

- Dzimis 1906. gada 13. septembrī Vaives pagasta „Lejas Ūbelēs”.
- Mācījies Vaives pagastskolā un Āraišu draudzes skolā, apgūstot ērģeļu un klavierspēles pamatus.
- Mācījies Cēsu ģimnāzijā, kā arī Cēsu mūzikas skolā, klavierspēli apgūstot pie A. Dzirkales-Cennes.
- No 1927. līdz 1932. gadam apguvis ērģeļu spēli un kompozīciju Latvijas Konservatorijā.
- Bijis ērģelnieks Cēsu Sv. Jāņa baznīcā, vadījis Cēsu draudzes, 10. Cēsu aizsargu pulka un Raiskuma mežsaimniecības vīru kori.
- **Cēsu pilsētas dome Arnoldu Berkholcu pieņēma darbā par bibliotekāru 1932. gada oktobrī. Bibliotēkā strādājis līdz 1938. gadam.**
- No 1938. līdz 1940. gadam strādājis Cēsu skolotāju institūtā.
- 1940. gadā nomainījis uzvārdu – Kalnājs. Uzvārda maiņa glāba viņu no izsūtīšanas.
- Precējies ar savu koristi Almu Sietiņu un, atlaists no darba, pārcēlies uz Smilteni. 1941. gadā atgriezies Cēsīs.
- No 1941. līdz 1944. gadam bijis Cēsu mūzikas skolas direktors un dziedāšanas skolotājs Cēsu vidusskolā.
- 1944. gadā ar ģimeni Arnolds Kalnājs nokļuva Vācijā.
- Bijis trimdas latviešu dziesmu svētku idejas ierosinātājs, galvenais īstenotājs un virsdiriģents, kā arī pastāvīgs virsdiriģents Vācijā, ASV un Kanādā. Dzīves laikā darbojies rakstu krājuma „Latvju mūzika” redakcijā.
- Arnolds Kalnājs miris 1975. gada 22. martā Kalamazū, apbedīts Riversaidas kapsētā.

Arnolds Berkholcs pie ērģelēm
Sv. Jāņa baznīcā, 30-tie gadi

Roberts Janelsītis

(1904–1942)

pašvaldības un sabiedriskais darbinieks, laikrakstu žurnālists un redaktors,
bibliotekārs, rakstnieks, dzejnieks, tulkotājs

- Dzimis Cēsīs 1904. gada 12. janvārī ierēdņa ģimenē.
- Absolvējis Cēsu valsts vidusskolu, studējis tautsaimniecību Latvijas Universitātē.
- 1924. gadā strādājis par žurnālistu lielākajos Rīgas laikrakstos. Septiņus gadus (no 1927. g.) bija Ernesta Dubava izdotā laikraksta „Cēsu Avīze” redaktors, nākamos sešus – laikraksta „Cēsu Vēstis” redaktors.
- Bijis Cēsu Viesīgās biedrības un Cēsu amatnieku biedrības valdes loceklis.
- 1926. gadā izdota Roberta Janelsīša tulkotā grāmata „Minhauzena dēkainie piedzīvojumi”.
- 1928. gada 7. janvāra vēlēšanās viņš ievēlēts Cēsu pilsētas domē. 1931. gada marta vēlēšanās viņu par domnieku ievēlēja atkārtoti, savukārt 1934. gada 1. jūnijā viņš beidza savu darbību.

Roberts Janelsītis, 30-to gadu beigās

- **Bibliotēkā strādājis no 1934. gada 16. jūnija līdz 1940. gadam.**
- Bijis Cēsu Brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrības kultūras komisijas vadītājs. Par aktīvu darbu biedrībā 1936. gada 24. maijā apbalvots ar goda zīmi „Par izciliem nopelniem ugunsdzēsībā”.
- 1940. gadā atbrīvots no redaktora pienākumiem, turpmāk strādājis telefona sakaru līniju būvdarbos.
- 1941. gada 14. jūnijā Roberts Janelsītis ar ģimeni tika arestēts un izsūtīts uz nometni Sverdlovskas apgabalā, kur 1942. gada 8. septembrī tika nošauts.

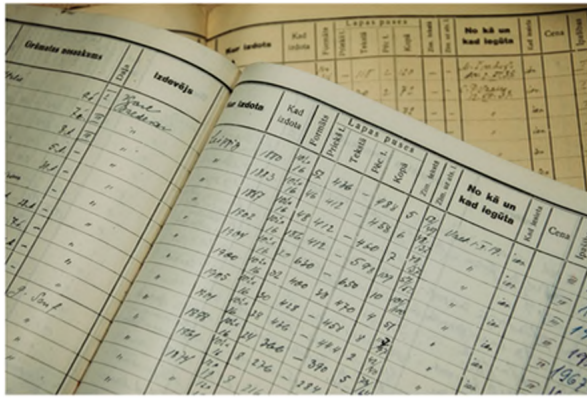
Alīda Mazule un Klāra Krūmiņa

- **Aizvietoja bibliotekāres A. Gailīti un A. Punku viņu atvaļinājumu laikā 1923. un 1924. gadā.**
- Vēlākajos gados bibliotēkā aizvietotāji vairs netika pieņemti.

Konstantīns Roznieks un Marta Gauja

- **Bibliotēkā darbu sākuši 1941. gadā.**
- Par Martu Gauju, bibliotēkas apmeklētājiem vairāk pazīstamu kā Gaujiņu, plašāka informācija 2. informatīvajā ekspozīcijā.

Dažādi

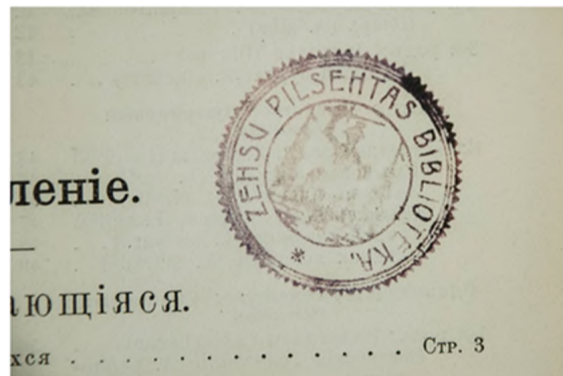
Inventāra grāmata, 1942.–1943. gads

Atalgojums bibliotēkās Latvijā

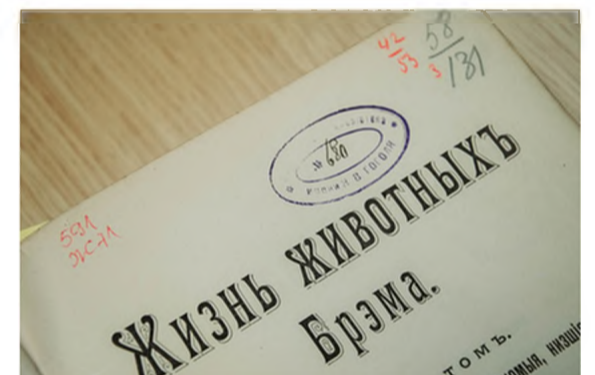
20-to gadu sākumā bibliotēkas pārzinis saņēma algu 1000 Latvijas rubļu (rbļ.) mēnesī. Vēl pilsētas valde algoja bibliotekāra palīgu – 600 rbļ., bibliotēkas zēnu – 300 rbļ. un apkopēju – 100 rbļ. mēnesī.

Cēsu Pilsētas Bibliotēka
Rīgas ielā Nr. 7.

Cēsu pilsētas bibliotēkas
zīmogu nospiedumi

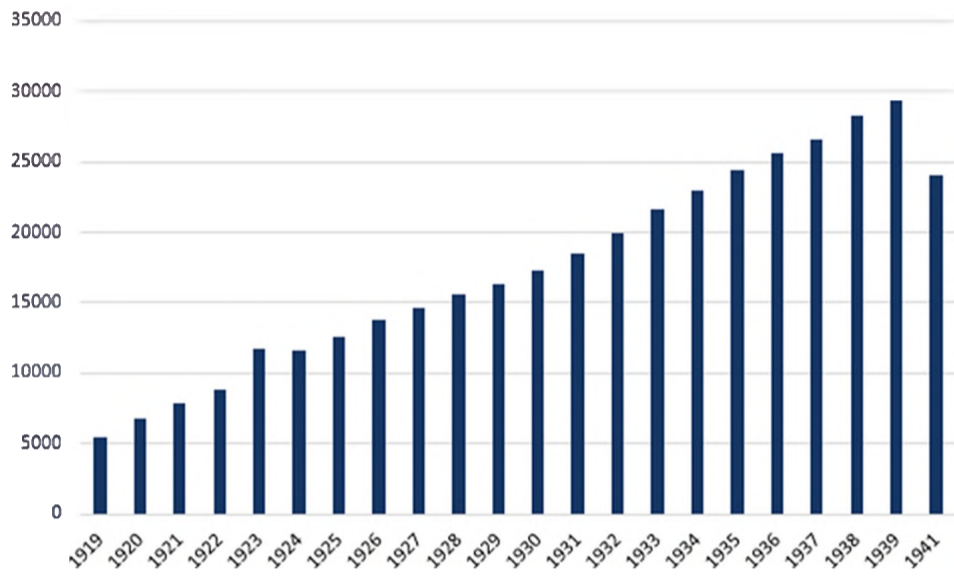

„Gogoļa bibliotēkas” zīmoga
nospiedums vienā no Cēsu
pilsētas bibliotēkas
pārņemtajām grāmatām

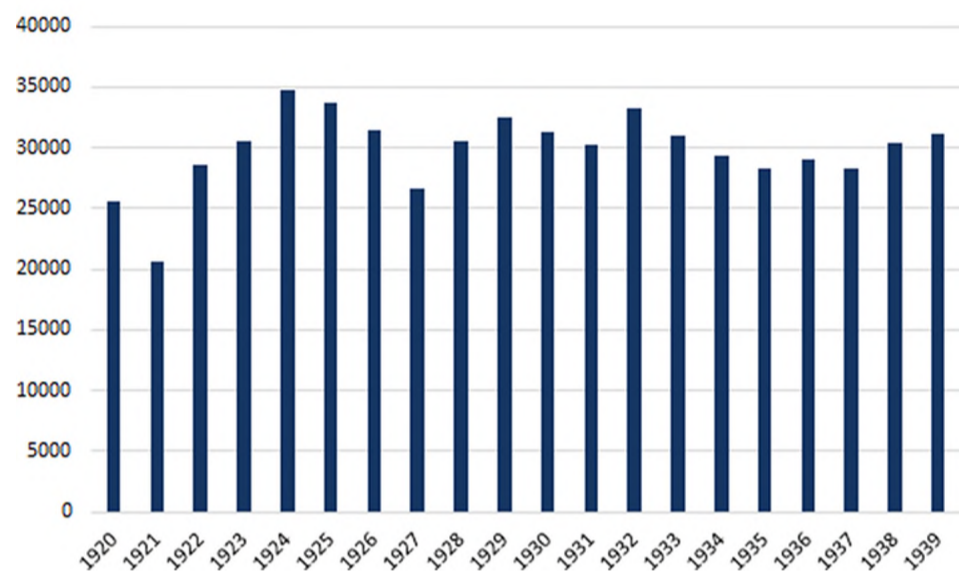
Darba laiks Cēsu pilsētas bibliotēkā

- No 1934. gada 10. februāra bibliotēkas darba laiks svētdienās bija no 13.00 līdz 17.00.
- 1940. gadā, periodā no 1. jūlija līdz 1. septembrim, pilsētas bibliotēka bija atvērta tikai 2 dienas nedēļā – pirmdienās un ceturtdienās, 12.00–13.00 un 16.00–19.00.
- 1941. gadā bibliotēka bija atvērta katru dienu 12.00–13.00, 16.00–19.00, izņemot trešdienas.

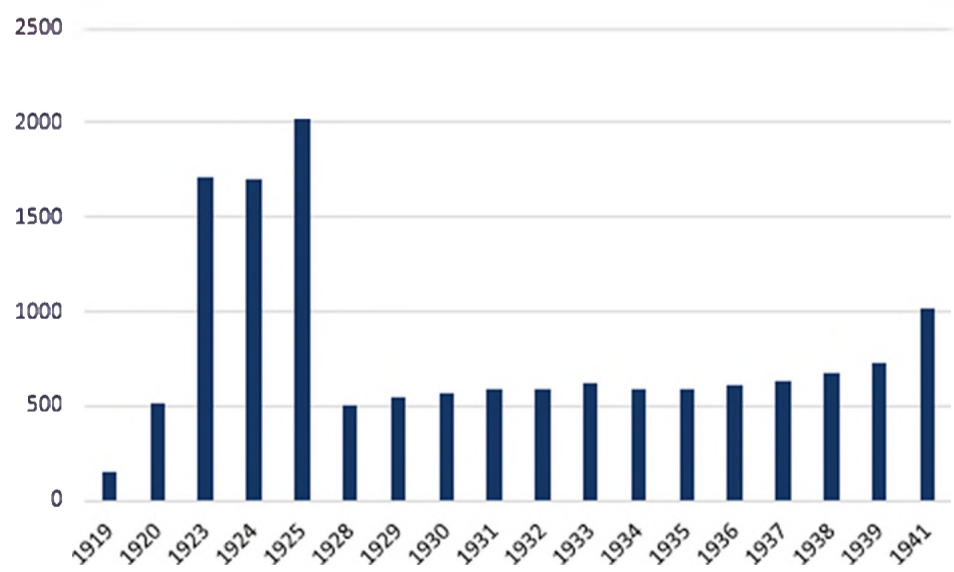
Bibliotēkas krājums

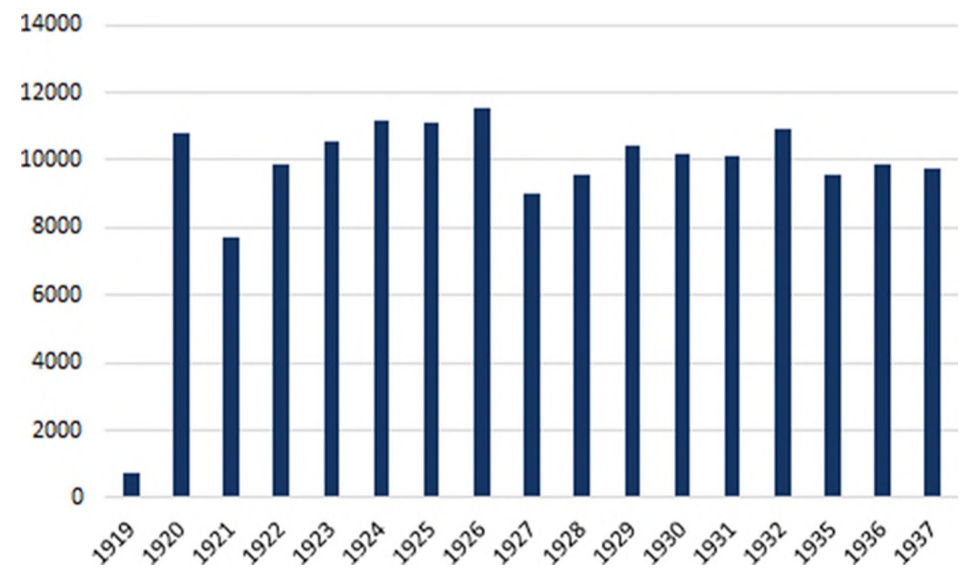
Izsniegto eksemplāru skaits

Reģistrēto lasītāju skaits

Apmeklējumu skaits

*Diagrammas veidotas pēc pieejamās informācijas